

shares in the amount of 106,2 thousand UAH was calculated on the basis of a separate farmer;

- not paying PITs by enterprises outside the place of location of structural and segregated divisions of legal entities, and at the place of registration of the main enterprise, leads to a significant lack of funds to the local budget;
- due to inadequate control over the payment to the budget of lease of real estate and improper control over the use of communal property, the budget lost income in the amount of 146.8 thousand UAH;
- not the adoption by the city council of decisions on increasing local taxes and fees in the territory of the ATC, regarding land tax rates (0,3% of the normative monetary valuation (minimum) and the single tax for highly profitable types of entrepreneurial activity (1% –16%) (maximum – 20%) does not help to fill the budget;
- the lack of a procedure for parking vehicles and a temporary use fee for the location of advertising means indicates that local self-governments are not interested in providing high-quality social services and obtaining additional resources.

The largest share in the structure of budget expenditures of ATC is expenditures on education – 65,5%. Expenditures on local self-government make up 7,3%, the communal services and culture and art are slightly more than 5,0%. The share of each of the remaining expenditures does not exceed 2,5% of the total budget of the community for the period under study. Intergovernmental transfers make up to 12,6% in the structure of general fund expenditures, the main part of which is a medical subvention – 32,9%.

As a result of insufficient internal control over the use of budget funds, were revealed financial violations for the total amount of 1151,1 thousand UAH, such as: the State and local budgets have not received financial resources for the amount of 198,3 thousand UAH; individuals have not received 2,6 thousand UAH; violation of the current legislation, which led to losses of 632,9 thousand UAH; other violations of financial discipline for the amount of 105,6 thousand UAH; concluding contracts without carrying out of the corresponding procurement procedures 211,7 thousand UAH.

Consequently, the state of internal control at the level of the main administrators and managers of budget funds shows that the Polonne' city council, along with the main spending units of the budget did not pay enough attention to compliance with the law, control over the effective use of financial and material resources, the adoption of management decisions and the performance of functions in accordance with regulatory, administrative, regulatory and other acts, departmental documents, which led to loss of financial and material resources misuse of funds.

According to the results of the audit, the following was proposed:

- in order to effectively using communal property, it is proposed: to develop an exclusive list of property that is in the communal ownership form; to develop a program of privatization of communal property; provide a permanent placement of an exhaustive list of property that can be leased to a community site and other public networks and mass media;
- in order to strengthen internal control, it is proposed: to oblige administrators and recipients of budget funds of the Polonne' city ATC to take personal responsibility for the elimination of violations and shortcomings established by the results of state financial control; ensure the introduction of an internal control system.

Conclusions. The conducted research of the practice of conducting the state financial audit of local budgets on the example of Polonne' city ATC has revealed that the main disadvantage is the non-compliance of the level of internal control of local self-government with the principles of effective use of budget funds. In order to solve this problem, substantiated proposals are provided.

References

1 Бюджетний кодекс України [Закон України від 08.07.2010 р. № 2456-VI] – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>

2 Про затвердження Порядку проведення Державною аудиторською службою, її міжрегіональними територіальними органами державного фінансового аудиту місцевих бюджетів [Пост. КМУ № 698 від 12.05.2007р.] – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/698-2007-%D0%BF>

3 Офіційний сайт ДАСУ. Результати роботи за 2018 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dkrs.gov.ua/kru/uk/publish/article/136382>

Болюбаш Є. А., Диха В. В., Диха М. В.
Хмельницький національний університет,
м. Хмельницький

ДЕРЖАВНІ ФІНАНСИ: ПРОБЛЕМИ І ПІДХОДИ ДО УПРАВЛІННЯ

Актуальність дослідження. Для реалізації державних функцій (військово-оборонних, соціально-економічних, екологічних) необхідні фінансові ресурси. Останні мобілізуються державою у процесі здійснення нею фіскальної діяльності і в подальшому розподіляються між підсистемами національної економіки. В нинішніх умовах дефіциту фінансових ресурсів для вирішення складних питань щодо забезпечення національної безпеки, соціально-економічного розвитку держави необхідно здійснювати ефективне управління системою державних фінансів, що обумовлює актуальність теми дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок у теорію державних фінансів зробили такі зарубіжні вчені Р. Барро, С. Едванс, В. Естерлі, Дж. Кейнс, Е. Ліндаль, А. Маршалл, Д. Мітчел, П. Самуельсон, Р. Хікс, Д. Хьюмен, К. Шоуп та багато ін. У вітчизняній науці проблеми державних фінансів розглядали А. Гайдуцький, А. Гальчинський, В. Геєць, Б. Данилишин, Т. Сфименко, Я. Жаліло та ін. Науковці зазначають, що ефективність державної стратегії, економічна безпека країни визначається стійкістю фінансової системи, рівнем ефективності інвестиційно-інноваційної діяльності.

Метою статті є визначення проблем та підходів до управління державними фінансами.

Виклад основного матеріалу. Передумовою ефективного вирішення широкого комплексу державних завдань є наявність у неї коштів, які мають бути розподілені через бюджет. В Україні активно обговорюються проблеми системи управління державними фінансами (у частині їх формування, стосовно їх розподілу та використання). Проблемою державної фінансової системи України є незбалансованість Державного бюджету та високий рівень державного боргу.

Попри те, що економіка України демонструє зростання тринадцять кварталів поспіль [3], рівень зростання є недостатнім. В цьому контексті слушною є думка В. Гейця, який стверджує, що в Україні не буде дефіциту бюджету, якщо економіка зростатиме на рівні 7%, якщо на рівні 3% – державі не уникнути проблеми дефіциту [1]. На нашу думку, держава, яка декларує цілі економічного зростання, повинна здійснювати якомога більше зусиль щодо досягнення вищих темпів зростання та затвердження бездефіцитного бюджету: усі статті видатків повинні покриватися відповідними надходженнями за джерелами доходів.

Суттєвим є навантаження державного боргу на державні фінанси. Станом на 31.12. 2012 р. державний борг становив 36,6% до ВВП, на 31.12. 2016 р. – 81%, а на 31.12. 2018 р. – 60,9 %. У січні 2019 р. Міністерство фінансів України затвердило «Програму управління державним боргом на 2019 рік». Згідно даної програми загальні виплати за державним боргом, що мають бути здійснені у 2019 р. за рахунок коштів державного бюджету, передбачені законом про бюджет на рівні 417 452,4 млн. грн., з яких 57,3%, або 239 245,4 млн. грн. – виплати за державним внутрішнім боргом та 42,7%, або 178 207,0 млн. грн. становлять виплати за державним зовнішнім боргом. Частка видатків з обслуговування державного боргу у видатках загального фонду державного бюджету за 2019 р. орієнтовно становитиме 14,4% [3].

Високий рівень боргових зобов'язань та необхідність їх погашення обумовлює необхідність обґрунтованої, ефективної політики управління державними фінансами, усунення недоліків бюджетного процесу, забезпечення підґрунтя/засад ефективного управління коштами Державного бюджету України, державних позабюджетних фондів, а також державним майном.

Аналізуючи нинішній стан позабюджетних фондів треба наголосити, що стан фінансових ресурсів у них характеризується кризовими тенденціями. Особливо це стосується Пенсійного фонду України, який останніми роками втрапив певну автономність через критичне розбалансування між доходами та видатками. Невжиття заходів щодо законодавчого розширення джерел та обсягів надходжень до Пенсійного фонду призвело до розбалансування його бюджету. Внаслідок цього спостерігається хронічний дефіцит Пенсійного фонду, який покривається з державного бюджету.

Суб'єкти господарювання, які є державними, на жаль, функціонують неефективно. Загальновідомою є інформація про надвисокі розміри оплати праці управлінців державних підприємств та розміри премій, які вони собі нараховують (до речі, за рахунок платників податків України).

Щодо підходів до управління державними фінансами, то в економічній теорії існує думка, що чим менша частка державних видатків у структурі ВВП, тим більш динамічно розвивається економіка. Представники іншої точки зору стверджують, що зростання державних витрат є загальносвітовою тенденцією, що характеризує рівень розвитку країни і відповідає концепції соціальної держави, якої дотримується більшість демократичних країн, у т. ч. і Україна.

Диференціація рівня державних витрат у різних країнах обумовлена історичними відмінностями, політичними та ідеологічними установками, специфікою комплексу соціокультурних факторів. Більш високий рівень державних витрат спостерігається в тих європейських державах, де при владі перебувають соціал-демократичні уряди, в той же час, інші країни (зокрема, Китай) – не вважають необхідним фінансувати соціальну сферу на протигагу економічному розвитку.

В працях західних економістів стверджується, що для кожної країни існують «оптимальні розміри витрат» (тобто, відношення консолідованого бюджету до ВВП). Такий оптимум забезпечує компроміс між економічним зростанням і вигодами від надання суспільних благ, а відхилення від оптимальних розмірів бюджету як в один, так і в другий бік є небажаними, приводячи в обох випадках до уповільнення економічного зростання [6].

Згідно класичної кейнсіанської теорії, якщо в економіці спостерігається нерівновага, то збільшення державних видатків веде до розширення сукупного попиту і, отже, виробництва. Зростання державних витрат обумовлює збільшення обсягу виробництва на величину, що дорівнює добутку початкового приросту державних закупівель та мультиплікатора витрат, тому державні витрати можуть здійснювати стабілізуючий або дестабілізуючий вплив на обсяг виробництва на різних стадіях економічного циклу.

Протилежної точки зору дотримуються представники нео- і посткейнсіанських теорій. Вони стверджують, що в стані рівноваги державні видатки також можуть впливати на зростання через механізм мультиплікатора-акселератора і понадмультиплікатора Хікса [7].

Економісти, які представляють нову класичну теорію показали, що не тільки на шляху до рівноваги, але і в стані рівноваги темпи зростання є ендогенними, а загальний вигляд зв'язку між розміром державних витрат у структурі ВВП і темпів економічного зростання (зокрема, в моделі Барро) виявляється нелінійним, оскільки державні видатки разом з податками впливають на економічне зростання. В результаті встановлено, що якщо частка державних витрат у ВВП низька (приблизно менша 1/15), то їх збільшення дає позитивний ефект, а якщо велика (наприклад, вища 1/5), то негативний [4].

До початку ХХ ст. державні видатки більшості країн не перевищували 10% ВВП. В той час панувало уявлення, що по мірі економічного розвитку і збільшення обсягів виробництва державні витрати повинні зростати, однак, їх темпи повинні відповідати темпам економічного зростання. Стрімке зростання державних витрат почалося на початку ХХ ст., було обумовлено Першою світовою війною і необхідністю мобілізації значних фінансових ресурсів. Подальша індустріалізація, збільшення податкових доходів, зростання соціальних зобов'язань держав зумовили подальше збільшення державних витрат.

За розрахунками Європейської комісії тільки внаслідок демографічного чинника у найближчі 40 років більшість країн ЄС буде вимушена збільшити частку державних витрат у ВВП як мінімум на 4–8%, при цьому, компенсувати таке підвищення фактично буде нічим [8].

За розрахунками А. Ілларионова і Н. Пивоварової при переході на більш високий рівень економічного розвитку питома вага державних витрат у ВВП підвищується. З іншого боку, є статистичні докази того, що при збільшенні чисельності населення питома вага державних витрат у ВВП має тенденцію до зменшення [2].

При перевищенні державних витрат 20% ВВП, а витрат на соціальні потреби – 4–6% від ВВП – їх подальше зростання не покращує соціальні показники. В соціальній сфері відбувається стагнація, погіршення показників (здоров'я населення, тривалість життя, освітній рівень), які характеризують людський розвиток [9]. Разом з тим, у ряді емпіричних досліджень показано, що державне фінансування багатьох видів послуг позитивно впливає на розвиток економіки [5]. До числа найбільш ефективних напрямів бюджетних витрат належать: надання послуг загальної освіти, НДДКР, інвестування в розвиток інфраструктури, тобто завдання, які приватний сектор не береться повною мірою вирішити самостійно. Таким чином, на економічне зростання впливає не лише розмір державних витрат, але і їх структура.

Висновки. Недостатня результативність управління державними фінансами при негативному впливі зовнішніх чинників привели до значного зростання державного і гарантованого державою боргу, збільшення обсягів внутрішніх і зовнішніх запозичень, а також видатків на обслуговування державних запозичень. Політика, орієнтована на запозичення, не вирішує соціально-економічних проблем України, навпаки, стає чинником, який суттєво підвищує ризики фінансової системи. Вирішення проблем державної фінансової системи можливе на основі раціонального використання державою своїх фінансових ресурсів, створення можливостей розширення фіскального простору шляхом забезпечення сприятливого інвестиційно-підприємницького клімату в Україні, створення сприятливих умов для розвитку економіки.

Література

1. Геєць В. Бюджетний дефіцит можна покрити / В. Геєць // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://new-ukraine.org.ua/news/1338/>
2. Илларионов А., Пивоварова Н. Размеры государства и экономический рост / А. Илларионов, Н. Пивоварова // Вопросы экономики. – 2002. – № 9. – С. 18-45.
3. Офіційний сайт Міністерства фінансів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.minfin.gov.ua>
4. Barro R. Losers and Winners in Economic Growth / R. Barro, J. Lee // NBER Working Paper. April 1993. – № 4474.
5. Easterly W. Fiscal Policy and Economic Growth: An Empirical Investigation / W. Easterly, S. Rebelo // CEPR Discussion Paper. 1994. – № 8. – P. 5-46.
6. Edwards S. Exchange Rates Emerging Economies: What do We Know? What do We Need to Know? / S. Edwards, M. Savastano // National Bureau of Economic Research. – Cambridge: Massachusetts, 1999. – 75 p.
7. Higgs R. Eighteen Problematic Proposition in the Growth of Government / R. Higgs // The Review of Austrian Economics. – 1991. – ol. 5. – N 1. – P. 3-40.
8. Mitchell D. The Impact of Government Spending on Economic Growth / D. Mitchell // Heritage Foundation, 2005. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.heritage.org/Research/Reports/2005/03/The-Impact-of-Government-Spending-on-Economic-Growth>
9. Tanzi V. The Growth of Government and the Reform of the State in Industrial Countries / V. Tanzi, L. Schuknecht // Public Spending in the 20th Century. A global Perspective – Cambridge: Cambridgeuniversity Press, 2000. – P. 98-119.

**Галкіна Ю. В., Грицина Л. А.
Хмельницький національний університет,
м. Хмельницький**

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД РЕФОРМУВАННЯ ПЕНСІЙНОЇ СИСТЕМИ

Актуальність дослідження. У сучасних умовах більшість держав активно реформують національні пенсійні системи. Головними чинниками реформування є погіршення демографічних тенденцій – суттєва зміна співвідношення між працюючими та тими, хто отримують пенсії; зміна структури виробництва та споживання національного продукту [1, 2]. Пошук шляхів розв'язання проблем пенсійного забезпечення призвів до створення нових моделей пенсійної системи [3].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням аналізу зарубіжного досвіду реформування пенсійних систем приділяли увагу такі вчені: В. Д. Базилевич, Ю. В. Баніт, М. В. Кравченко, Є. О. Кулікова, В. С. Рейкін, С. І. Юрій, Л. П. Якімова та багато інших [1-4]. Однак, як свідчить огляд їх робіт, дана проблема потребує подальшого дослідження.

Мета статті. Мета статті є здійснення аналізу основних міжнародних тенденцій реформування пенсійної системи та виявлення основних тенденції в проведенні пенсійних реформ у провідних країнах світу.

Виклад основного матеріалу. Пенсійне забезпечення населення в різних формах протягом багатьох століть відіграло важливу роль в різних країнах, але системний характер почало набувати лише в кінці XIX - початку XX ст. З того часу в більшості країн світу триває безперервний процес еволюції пенсійних систем. За цей період сформувалася загальноприйнята класифікація з поділом двох основних типів пенсійних систем: розподільча (пенсійні відрахування йдуть на поточні пенсійні виплати) і накопичувальна (пенсійні відрахування формуються на індивідуальних рахунках і інвестуються в різні активи на фінансовому ринку, а інвестиційний дохід збільшує підсумкову пенсію).

У розподільчих пенсійних системах виплати пенсій фінансують за рахунок страхових внесків або податків, які надходять до державного пенсійного фонду. Система заснована на рівності надходжень і виплат у кожен період часу. Державні пенсії виплачують на основі принципу «солідарності поколінь», тобто пенсіонери отримують гроші за рахунок страхових внесків, які виплачуються працюючими громадянами. Згідно із законодавством зарубіжних країн, зібраних